

LARS ZBINDEN HANSEN

A map of the African continent is formed by a mosaic of small, rectangular pieces of wood of various shades of brown and tan. The wood pieces are arranged in a grid-like pattern, creating a textured, organic appearance. The map is centered on a dark, textured background that resembles corrugated metal.

**PÅ KANTEN
AF ASFALTEN**

Fra Kampala til Niamey og retur

SKRIVEFORLAGET

Forord

En NGO-ansat i Bamako forklarede i telefonen, hvordan jeg finder hendes kontor: ”Over broen og så til højre. Vi bor på kanten af asfalten et stykke nede i Bako Djikoroni.”

Det slog ned som et lyn, at NGO-kvinden med den rutebeskrivelse leverede en titel til bogen, som jeg havde arbejdet på i nogen tid, og som jeg havde vredet hjernen for at finde en god arbejdstitel til. En, der både kunne dække personlige dramaer og åbne en lem til at analysere og kommentere næsten tre årtier i Afrika, netop præget af ophold og rejser mere i sand og rød jord end på asfalt.

Iøjeblikket bor jeg igen ved den sandgade i Nigers hovedstad, Niamey, og ved, at der er visse ting – som dårlig infrastruktur – der gælder mange steder på kontinentet, men jeg erkender også, at Afrika er så stort, at det dybest set er umuligt at forstå som en helhed. Det var vist Wole Soyinka, der sagde, at *Afrika er en illusion. Der er myriader af Afrikaer.*

Men generaliseringer er svære at undgå, også for mig. Når jeg skal lave analyser som journalist i Afrika, har jeg en uvane med at betragte kontinentet som et enkelt land og ikke 54 stater med formentligt et godt stykke over en milliard mennesker og spraglede kulturer og sprog, der gør, at afrikanere fra forskellige egne også har svært ved at forstå hinanden.

Jeg vil prøve at bløde uvanen op og holde mig til det specifikke, men jeg plumper garanteret i undervejs, og så er det, at læseren gerne må pudse de kritiske briller og spørge: ”Gælder denne generalisering nu også hele Afrika?”

Først hen mod slutningen bryder jeg bevidst forsættet, når jeg forsøger at tage en overordnet temperatur på kontinentet og mulighederne for fremtiden.

Bogen rummer nogle forhåbentligt underholdende, autentiske historier, der giver baggrund til en række temaer. Alt sammen skal det gerne glide sammen og give et glimt af *myriaderne af Afrikaer*, som jeg ser dem.

Den lange rejse på de sandede veje og den røde jord starter i Kampala, Uganda, hvor min hustru Claudine og jeg blev udstationeret til den danske ambassade i juni 1992. Folk, der oplevede "Afrikas Perle" dengang, vil nikke genkendende til beskrivelserne, mens andre, der færdes i det smukke land i dag, måske vil sige, at min tilgang er ude i historiens hamp.

Og det er den også – og så alligevel ikke.

Dengang havde Yoweri Kaguta Museveni været præsident i seks år, og vi troede på ham og var optimistiske på Ugandas vegne og på hele Afrikas.

Nu, 29 år senere, er den jernhårde tidligere guerillakriger stadig ved magten, og de fleste uganderne har ikke kendt andre præsidenter end ham.

Med årene er uganderne og vi blevet meget mere skeptiske overfor den mand, vi opfattede som en *ydmvig, jovial tjener af folket*, men som nu bør placeres et eller andet sted i krydsfeltet mellem de to kategorier: *folkeforfører* og *skånselsløs despot*.

Og han er ikke den eneste. Det ved vi nu, ligesom vi ved så meget andet. Lidt klogere bliver man med årene. Vistnok.

Afrikas Perle

Nårh, det sædvanlige sted

Vi lander i Kampala den 6. juni 1992, fire dage efter et flertal af danskerne har stemt nej til Maastricht-traktaten. En ny afstemning skal der til, før den danske Europa-venlige elite får sin vilje. Den finder sted den 18. maj 1993 og udløser de værste uroligheder nogensinde i København. Politiet skyder for første gang i fredstid med skarpt mod demonstranter.

Tre uger efter den første Maastricht-afstemning, den 26. juni 1992, vinder Danmark en fodboldlandskamp mod Tyskland med 2-0 og bliver Europamestre. Den triumf får en uforglemmelig kommentar med på vejen af udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen: "If you cannot join them, beat them!"

I danskerkolonien i Kampala snakkes der meget om de to begivenheder, særligt om Europamesterskabet. Også fodboldglade ugandere reagerer på den danske succes. Jeg bliver standset af unge mænd, der hænger ud på parkeringspladsen foran ambassaden på Portal Avenue og får håndtryk og et "tillykke" med på arbejde.

Mendet varmeste samtaleemne er kriminaliteten, der flourerer i byen. Expats gyser over de mange bander med AK-47-ere, der holder biler op eller bryder ind i boliger. Kolleger fortæller, at våbnene kan købes for under 50 kroner, og at en pose projektiler koster i nærheden af ingenting. Kampala vrimler med våben, som er et levn fra Idi Amin-tiden. Vi hører historier om folk, der bliver skudt eller overfaldet, og mange af historierne får jeg bekræftet via mit job som konsulær medarbejder på ambassaden, når jeg deltager i sikkerhedsbriefinger på FN-kontoret.

Til de briefinger går min kollega Inge-Lise Kjær og jeg og kommer ud med en viden om, at der ganske rigtigt sker mange hårrejsende ting i Kampala og omegn, men at meget af det også er rygter og overdrivelser. Vi aftaler hver gang, at vi kun fortæller kollegerne på ambassaden noget af det, vi har hørt. Som Inge-Lise siger: "Ellers skræmmer vi dem jo bort."

Men vi tager alle vores forholdsregler og forsøger at undgå bydele, hvor banderne menes at husere, og udveksler oplysninger om, hvor det kunne være i byen. Vi prøver at dæmpe røveres interesse for vores biler ved at ridse registreringsnumre ind i lakken på karosseriet eller i sidespejlene eller indgravere logos, bogstaver og tal på siderne og bag på bilen, som DANIDA. Så får røverne sværere ved at få bilerne med over grænsen til Kenya eller Zaire¹, hvor de kan få dem solgt.

Et råd fra kolleger går på, at man altid skal køre med nedrullede vinduer og forholde sig roligt og *samarbejde*, hvis man bliver holdt op af røvere. Andre mere hårdkogte taler for, at man skal køre røverne ned, når de springer ud foran bilen. De fleste expats har firhjulstrækkere, og sådan en bil er så tung, at den sagtens kan mase et par mennesker. Kør dem ned, få speederen i bund og kom væk fra stedet, lyder det. Vi hører om folk, der er sluppet godt fra det. Andre er blevet skudt, da de forsøgte. Vi overvejer, om den slags kan lade sig gøre med vores lille Toyota Corolla, som vi har købt af en kollega, der er rejst.

Alle disse historier og råd hænger i baghovedet, når vi færdes rundt i Kampala. Men Claudine og jeg tager det hele med et gran salt. Vi er unge, uovervindelige, udødelige og sikre på, at et væbnet overfald ikke kan ske for os.

Derfor er vi heller ikke bange for at flytte til Muyenga i efteråret 1992, selvom området er et af de værst plagede af røverier og hold-ups. Vi har fundet et hus på Kironde Road, lidt nedenfor Tank Hill og Hotel Diplomate og et stykke ovenfor et af Kampalas mest populære kvarterer, Kabalagala², med de mange små barer og restauranter. Min chef på ambassaden, Geert Aagaard Andersen, har sagt god for boligen, men advarer: "Det er på eget ansvar."

Ja, ja, ja, det går nok, tænker vi, og kører en aften gladelig ned igennem Tank Hill til Danida-rådgiver Knud Rasmussen og hustru Karin, der bor lidt forbi Kabalagala. De er et par dage tidligere kommet hjem fra Danmark med godter og lækkerier, hvoraf der også falder lidt af til

---

1 I dag Den Demokratiske Republik Congo.

2 Kabalagala er et af de finurlige afrikanske navne, der har samme tryk på alle stavelser. Vi kommer senere forbi et par stykker mere, f.eks. hovedstaden i Burkina Faso, Ouagadougou, som udtales Wa-ga-du-gu.

os. Dem henter vi og bærer ud og lægger på bagsædet i Corollaen og aftaler med Knud og Karin, at vi skal spise sammen på Kabalagala. De lukker og slukker deres hus, mens vi kører i forvejen ud i den kulsorte nat. Det er lunt, så vi har vinduerne rullet ned, da vi langsomt rumler op ad jordvejen, som er så hullet, at bilen kun kan komme op på 15-20 kilometer i timen.

Pludselig ser jeg i bilens lyskegle en mand, der står og peger mod os med et AK-47-gevær. I næste sekund er der to mænd mere med våben på begge sider af bilen. Jeg når at tænke: ”Shit, så er det vores tur!” og i de næste øjeblikke arbejder hjernen på forvirret højtryk med de mange gode råd, vi har fået: ”Standse op, samarbejde, parere ordrer” eller ”Kør røverne ned og se at komme væk.” Jeg gør ingen af delene. Jeg standser ikke op og forsøger heller ikke at køre røverne ned. Jeg trykker lidt på speederen og kører sanseløst en 8-10 meter hen ad vejen og op på kanten af en lille skråning, hvor bilen kommer til at hænge akavet skævt ned.

I de sekunder, dette varer, løber manden foran bilen baglæns med våbnet rettet mod bilen, mens de to mænd tripper ved siderne. Da bilen står stille, skriger han til kollegaen i min side, der nu har stukket sit gevær ind i tindingen på mig: ”Shoot him! Shoot him! He tried to run you over!”

Claudine og jeg rammes begge af pludselig iskulde og ro. Hvor det kommer fra, har vi ikke siden kunnet regne ud. Måske størknede blodet. Måske var det en overlevelsesrefleks, vi ikke vidste eksisterede, som nu til vores held dukkede op til overfladen. Måske var det en skæv indskydelse, der fik os til at tro, at vi blot deltager i et absurd teaterstykke.

Men det er ikke teater. Mens manden foran bilen igen og igen skriger ”shoot him!” kan jeg mærke, at geværløbet ryster mod min tinding, og det går op for mig, at manden i min side er nervøs, ja måske bange, så jeg siger roligt til ham: ”Take it easy. Put that gun down. What do you want?” Fra øjenkrogene ser jeg Claudine skubbe sin håndtaske forsigtigt med hælen ind under forsædet, mens fyren i hendes side får åbnet bagdøren og trækker papkassen med godterne fra Danmark ud af bilen.

Knud og Karin kommer om hjørnet i deres firhjulstrækker. Røveren foran Corollaen går over mod Knud, der forstår situationen med det

samme og speeder væk fra stedet. Geværet forsvinder fra min tinding. De tre mænd er åbenbart skræmt af forstyrrelsen og springer nu over skråningen og forsvinder i mørket. Jeg får bakset bilen ned fra skråningen, og vi kører efter Knud og Karin, der er standset i Kabalagala-krydset. Knud siger: ”Vi bliver nødt til at køre ned på politistationen og melde det. Det hjælper sikkert ikke, men så har vi da gjort noget.”

Vi kører nu i de to biler ud fra jordvejen og ned igennem Kabalagala-asfalterede hovedgade, ned til enden og det skæve T-kryds, hvor vi drejer skråt til venstre og kører 500 meter ad Ggaba Road hen til et forfaldent stenhus med bliktag, der må være politistationen. Knud og Karin kender stedet og siger, at den er god nok. Det er Kabalagala Police Station.

Indenfor står der et skævt træbord med fire stole midt i lokalet og to 16-fods containere. Bag træbordet sidder to betjente og snakker dæmpet sammen over et stearinlys. Der er strømafbrydelse. Igennem det svage lys skimter vi en mand i en af containerne. Han står og knuger tremmer, som er containerens dør. Det er stationens arrest.

Claudine og jeg har undervejs ned igennem Kabalagala mistet roen. Adrenalin har fået blodet til at pumpe i årerne. Vi er forvirrede. AK-47-ere. ”Shoot him”! Men vi lever. Betjentene beder os sætte os på stolene foran sig. Vi udveksler de obligatoriske ugandiske hilsener: ”How are you? And your family?” etc. Betjentene spørger, hvad der er sket, og vi forklarer forløbet, og hvor det fandt sted. Den ene betjent siger: ”Nårh. Det er det sædvanlige sted.” Og som for at berolige os: ”I skal ikke være bekymrede. Vi har allerede sendt en politibil derop for at få fat i røverne.” Vi har nu ikke set nogen politibil, hverken ned igennem Kabalagala eller her ved stationen.

Den ene betjent siger, at han skal tage rapport og fisker nogle A-4-ark op fra en skuffe og spørger os, om vi har en kuglepen. Det har Knud. Betjenten skriver langsomt alle detaljer fra hændelsen ned på arkene, og lover os en maskinskreven rapport med politiets logo og stempler. Den modtager vi aldrig, hverken i 1993 eller i årene derefter. Heller ikke selvom vi rykker politistationen et par gange.

Dagen efter på ambassaden fortæller jeg den nye chef, Thomas Schjerbeck, om overfaldet. Han er ankommet et par uger før og siger lakonisk: ”Velkommen til Uganda!” En af ambassadens chauffører, Stephen, har hørt, hvad der er sket. Han kommer hen til mig og siger: ”Thank you for surviving!”

Om aftenen, da ækvator-natten igen brager ned over Kampala, kommer reaktionen. Angst. Vi tør ikke længere køre ud i mørket på Kironde Road. Det fortsætter i måneder. Skal vi ud om aftenen, tjekker jeg først til højre og venstre uden for vores port. Er der fri bane, kører vi så hurtigt som muligt med vinduerne rullet op og kun ad gader og veje, som vi har fået at vide skulle være sikre. Traumatet hænger ved en tid, men langsomt fortager det sig.

Uganda og nabolande

Vi bor her ikke

De fleste overfald på expats i Kampala i starten af halvfemserne endte ulykkeligt, mens enkelte havde en heldig og overraskende udgang.

Et af dem var et røveriforsøg på Bent og Yrsa Hansen. Bent kalder sig for ”borebisse”, selvom han er ansvarlig for boremaskiner og leder for mandskab på et Danida-vandprojekt i det østlige Uganda. Han er gammel sømand og har prøvet lidt af hvert. Under en udstationering i Kashmir blev han taget som gidsel af røvere, der kørte ham rundt i bunden af en bil i flere dage. Han fortæller historien med et skuldertræk.

Han og Yrsa har fast adresse i en stor firkantet kasse af et hus på hjørnet af Muyenga Road og Tank Hill Road. Herfra rykker han i felten for Danida, somme tider i flere uger ad gangen. Når han sådan er væk i ugevis, indlogerer han sig ikke på hotel som andre bistandsarbejdere i felten gør det. Han har i stedet bygget en lille landsby, hvor han og ugandiske medarbejdere bor i lerklinede hytter med elefantgræstag. Her troner han i fritiden foran sit lerhus som en anden høvding og modtager medarbejderne i noget, der ligner kongelig audiens. Så får de læst og påskrevet om at holde landsbyen ryddelig og pæn og sørge for, at der bliver fejlet på de små stier.

Yrsa er medfølgende ægtefælle. Hun rager godt op blandt udlændinge i Kampala, fordi hun tager populære initiativer. Hun har blandt andet sparket gang i aerobics-klasser på Hotel Sheraton med sig selv som stålsat instruktør. Klasserne bliver kørt med fast hånd, uden vaklen i instruktionerne. Yngre kvinder, der deltager, skal oppe sig for at følge med Yrsa.

Deres hus på hjørnet i Kabalagala er let at komme til og fra, og det har en bande røvere opdaget. En af dem har holdt øje med huset og har bemærket, at der bor hvide mennesker, og den slags, hvide mennesker, er per definition rige og veludstyrede med ting og gods, der hurtigt kan omsættes til rede penge i Kampala. Røveren observerer huset for at få overblik over, hvornår Yrsa og Bent kører ud og ind ad porten. Hvornår er det bedst at slå til?

De lægger en plan, men to ting vælter den i sidste ende. For det første går de ud fra, som ugandere generelt, at hvide mennesker ikke lyver. Hvordan myten om hvides ærlighed er opstået, skal være usagt, men den er sejlivet. For det andet har de ikke opdaget, at der på den anden side af muren til Yrsa og Bents compound-hus befinder sig en stor dobermann. Og er der noget, ugandere (generelt) er bange for, er det de hvides vagthunde.

En aften slår de til. Yrsa og Bent kommer kørende hjem i deres firhjulstrækker, ruller op foran porten til compounden, dytter signal til deres vagter, der åbner for dem. Mens de kører ind på compounden, springerrøverne opfraderes skjul og får overmandet vagterne og lukket porten bag bilen. De haler Bent ud af bilen. Imens lister Yrsa nøglen til huset op fra sin håndtaske og smider den ned i en busk.

En af røverne til Bent: ”Hit med nøglerne til huset.”

Bent: ”Jamen, vi bor her ikke!”

Et øjeblik stilhed, så begynder røverne at skændes.

Den ene til den anden: ”Har du ikke holdt øje med huset? Sagde du ikke, at de boede her?”

Inde i huset hører Dobermann'en, at der foregår noget udenfor og sætter i en gøen så høj, at røvernes bantukrøller retter sig strakt op på hovederne – ifølge Bents senere forklaring. Der opstår panik og en af dem råber hidsigt til ham, der har overvåget compounden: ”Hvorfor helvede sagde du ikke, at her er en hund!” En anden når at snuppe Yrsas håndtaske, og så stormer de ud ad porten fra dette forheksede expat-sted.

En ny leders løsning

I slutningen af 1993 udsteder Ugandas præsident Yoweri Museveni ordrer til politi og militær om at skyde straks, hvis de har mistanke om, at der gemmer sig en røver bag en AK-47. Det får en gruppe soldater på en mandskabsvogn til at køre ned igennem hovedgaden Kampala Road

og skyde vildt omkring sig. De ser røvere alle vegne. En del uskyldige blev dræbt den dag.

Museveni ved selvfølgelig godt, hvad der kan ske, når man som præsident giver den slags ordrer, men han udtaler sig ikke om det offentligt. Som nyankomne og naive bliver vi enige om, at ”ja, sådan er det i Afrika. Det er brutalt, men i virkeligheden vil Museveni det godt. Han gør det nok ikke igen, nu problemet er løst.” Og det er det. Car-jackings, overfald og skyderier hører op. I resten af vores tid i Uganda hører vi sjældent om tilfælde af hård kriminalitet.

Museveni er populær i befolkningen. Han har skabt fred efter de mange års mareridt med Idi Amin og bagefter Milton Obote, hvor samfundet gik i opløsning. Og nu har han også sat en stopper for den værste kriminalitet. Vi falder pladask for ham. Han er en finurlig mand, der siger sjove ting om sig selv og Uganda, og nogle gange pirrer han vores opfattelse af, hvad man kan spøge med. Han siger for eksempel, at uganderne ”ikke bare er fattige. De er tilbagestående (backward).” Han slipper afsted med det. Folk griner – tror at det er en af Musevenis sædvanlige joviale morsomheder. For et expat-publikum som os, der er nye i Afrika, har han rene perler som: “De siger, at Kampala er bygget på syv høje ligesom Rom. Det er noget vrøvl. Jeg har talt mindst ti!”

Myten om den *gode Museveni* holder igennem 1990’erne. Vesten bliver forført af ham og andre afrikanske ledere som Etiopiens Meles Zenawi, Eritreas Isaias Afwerki og Rwandas Paul Kagame. Under en Afrika-rejse i 1998 kalder USA’s præsident Bill Clinton de fire for den nye generation af afrikanske ledere og regner med, at de vil spille med på en melodi om demokrati og liberal økonomi, som han er eksponent for som chef for den ’eneste tilbageværende supermagt’ efter Sovjetunionens fald og afslutningen på den kolde krig. Clinton går ud fra, at Museveni og de andre unge ledere vil bruge melodien til at speede udvikling i gang, så det kommer jævne afrikanere til gode.

Sådan går det ikke. Museveni udvikler sig i en anden retning, og det får jeg som ansat på ambassaden små antydninger af allerede før Clinton er ude med sine udtalelser. En af de sidste gange er i 1996, hvor den danske udviklingsminister Poul Nielson er på besøg og skal mødes

med Museveni i præsidentpaladset, State House, på Kampalas centrale høj, Nakasero. Min rolle er at tage referat af mødet, og det bliver ikke let, fordi Museveni den dag hverken er vittig eller jovial. Forløbet kan genfortælles sådan her:

Demokratisering

Vi er mødt frem til aftalt tid i State House, hvor en ugandisk embedsmand trækker os ind i et lokale, der må være det mindste i det store kompleks, som er præsidentens residens med gæstehus, mødelokaler og kontorer. Vi er en delegation, der fra København består af Poul Nielson, Ugandas ambassadør i København, Edith Grace Ssampala og kontorchef Geert Aagaard Andersen. Fra Uganda er her udenrigsminister Ruhakana Rugunda og den danske ambassadør Thomas Schjerbeck og så mig, der som den eneste trækker kraften ned i det, der på engelsk hedder en *high-powered* delegation.

Vi seks sidder presset sammen på to små sofaer i det lille lokale. Jeg sidder i hjørnet af den ene, og ved siden af mig er der et indskudsbord med en lampe og en telefon. Den ringer hele tiden. Hver gang rækker jeg hånden ud og svarer og hører en stemme spørge efter Mr. Musisi, Mr. Kiberu, Mr. Lubega eller Mr. Et-eller-andet. Jeg siger høfligt, at han ikke er her. Udenrigsminister Rugunda sidder og snor sit slips omkring den ene hånd og siger så: ”Just let it ring!” Det gør jeg så. Telefonen ringer videre.

Vi venter på Museveni, og det trækker ud og trækker ud, og det gør det, fordi Museveni skal vise os, hvem der bestemmer i Uganda. Nok er Danmark en af de største bistandsdonorer, og der ”eksisterer excellent gode diplomatiske og venskabelige forbindelser mellem vore to lande,” men Danmark skal ikke komme og tro noget.

Arrangementet med at presse os sammen i et diminutivt værelse og lade os vente hænger sammen med, at amerikanerne har dadlet Mus-

eveni for, at politiske partier ved valget om en måneds tid³ vil være forbudt, og at Museveni har fået det indtryk, at Danmark deler den amerikanske opfattelse. Men det gør Danmark ikke. Der må altså være gået noget galt i kommunikationen fra Musevenis embedsmænd, eller også har folk i ministerierne misforstået noget, eller begge dele. Det er vi danskere i sofaen enige om, mens vi venter sammen med vores ugandiske kolleger.

Der er to døre i lokalet. Den, vi kom ind ad fra korridoren, og en som åbner ind til et toilet. Derind går den danske udviklingsminister for at forrette sin nødtørft. Nogle minutter senere hører vi Nielson banke på døren inde fra toilettet og en svag stemme igennem træværket: ”Jeg kan ikke komme ud. Døren åbner ikke.” Geert rejser sig og begynder at hive og rive i dørhåndtaget. Det virker ikke, så han sætter skulderen imod døren, men den rokker sig ikke.

”Poul, du bliver sgu nødt til at blive siddende derinde,” fniser Geert, mens delegationen med den ugandiske udenrigsminister i spidsen rejser sig og skubber med på døren for at få udviklingsministeren ud. Det lykkes til sidst. Ud fra toilettet kommer Nielson. Vi venter.

Efter en rum tid får jeg øje på en mand, der går forbi på gangstien udenfor vinduerne. Han er klædt i noget, der ligner en pyjamas, men det må være en ugandisk traditionel dragt i den afslappede ende: Løst-siddende stof og godt med farver, den her med striber.

”Det er sgu da Museveni,” siger jeg på dansk, mens præsidenten forsvinder ud af synsfeltet ned ad gangstien.

”Ja, det var det sørme,” siger Geert.

Tiden tikker videre, mens jeg sidder og funderer over, hvorfor dansk diplomati for mænd skal foregå i jakke og slips. Særligt det sidste irriterer mig. Uanset hvordan man sætter slipset, strammer det i halsen. Det er ubehageligt. Jeg har læst et sted, at kun syv procent af danske mænd bærer jakke og slips på arbejde. Hvorfor skal man så i udlandet repræsentere kongeriget iført netop den slags tøj i stedet for at følge det

---

3 Første præsident- og parlamentsvalg efter Musevenis magtovertagelse i januar 1986 fandt sted 10 år senere, den 9. maj 1996, men altså uden deltagelse af politiske partier. Museveni og hans *Nationale Modstandsbevægelse*, NRM, vandt stort. Til præsidentvalget fik Museveni 75,5 procent af stemmerne.

store flertal? Egentligt burde dresscoden for udsendte danske mænd i udenrigstjenesten være cowboybukser og T-shirt. Ja, hvorfor ikke? Andre lande sender deres diplomater afsted i turban, djellaba, kilt, you name it! Og se nu lige præsident Museveni, som skal modtage os: Han er i noget der ligner pyjamas!

Tanken brydes af et ugandisk jakkesæt, der træder ind i lokalet og siger: ”Følg med!” Han fører os ud og ned ad gangstien, der ender foran en stor rund pavillon. Indenfor er der en sal med rækker med stole. Foran rækkerne står en plastikstol, og forrest er der en scene hævet over gulvniveau. På den sidder Museveni i sin pyjamas-lignende dragt i en kæmpe stor lænestol med et enormt tryglæn, der blot mangler påfuglefjer for at fuldende indtrykket af den almægtige præsident, der skal idømme et par undersætter dødsstraf.

Han siger iskoldt til Nielson: ”Værsgo at sæt dig,“ mens han peger på plastikstolen nede på gulvet foran sig. Vi andre sætter os på rækken bag Nielson. Jeg gør mig klar til at tage referat af mødet, og det begynder ikke let, fordi samtalen i starten er præget af anstrengt høflig grynten frem og tilbage, hvor Nielson forsøger at bløde Museveni op ved at vise ydmyghed og respekt og underdanighed. Sådan må det se ud oppe fra Musevenis position. Det lykkes langsomt udviklingsministeren at få præsidenten til at lytte til den danske forklaring.

Den går på, at Danmark ikke vil pådutte Museveni et flerpartisystem men anlægger en pragmatisk holdning og anerkender den forfatning, som Uganda vedtog året før. Her blev politiske partier forbudt for at undgå uro. Uganda bestemmer selv, hvilken form for demokrati, landet ønsker, men det er klart, at vi med Danmarks historie in mente helst ser, at de politiske partier får lov at stille op til valgene. Danmarks betingelse (for bistand) er ikke, at der er demokrati, men *demokratisering*, siger Nielson.

Det dæmrer for Museveni, at Danmark har en anden holdning til hans *demokratiske projekt* end amerikanerne, tyskerne og englænderne, og stemningen slår nu over i det venlige. Nu snakkes der *fremadrettet* om dansk bistand til Uganda, programmer, projekter, nye planer, kort sagt: danske penge til Uganda. Museveni summer af tilfredshed.

Mødet slutter med høflige farvelhilsener, og så går delegationen ud af rotunden og op ad gangstien mod udgangen. Et stykke oppe hører vi pludselig skyderier så tæt på, at de må have været affyret på selve State House-området.

Jeg siger til Geert: ”Gad vide, om det var for at intimidere os?”
Geert: ”Måske!”

Ekspert i regeringsførelse

Museveni må have ærgret Clinton, der havde regnet med, at den ugandiske præsident og de andre nye afrikanske ledere ville bruge deres embeder til at sætte gang i udvikling og trække sig tilbage i rette tid og overlade magten til en folkevalgt efterfølger – på god vestlig, demokratisk facon. Der var ingen grund til at tro andet om Museveni, der ved magtovertagelsen i 1986 sagde, at ”problemet med Afrika generelt ikke er folket men ledere, som ønsker at blive for længe ved magten.” Ved valget i 2006 blev han mindet om sine ord 20 år tidligere, og nu forklarede han, at bemærkningen var møntet på diktatorer og ikke på demokrater som ham selv. Han var jo præsident, valgt ved frie, fair og demokratiske valg og altså et udtryk for folkets vilje.⁴

Museveni i en nøddeskal, en mesterskuespiller, der kan alle roller, fra ydmyg tjener af folket, over jovial guttermand til skånselsløs despot. I starten forbød han politiske partier, fordi de ville dele Uganda langs etniske linjer, forklarede han, og fordi alle jo vidste, hvad det havde ført til under Amin og Obote. Først da han sad så fast i præsidentstolen, at den ikke kunne rokkes, hævdede han forbuddet. Det var i 2005, hvor han samtidig fik ændret grundloven fra 1995, så han ikke længere var begrænset af to perioder, der ville have betydet, at han skulle træde tilbage samme år. På det tidspunkt var Museveni 61. Efter ændringen kunne han genvælges, indtil han fyldte 75. Reglen om en aldersbe-

---

⁴ Reuters, 22.7.2008: Factbox-Quotes from Uganda’s Museveni: www.reuters.com/article/idUSL22075237

grænsning fik han afskaffet tolv år senere, da han var 73, og så var vejen banet for, at han kunne blive på posten resten af livet.

Museveni er stadig ved magten efter 35 år og har gentagne gange forklaret, at han holder fast i præsidentposten, fordi han har erfaringen til det. Han har for eksempel sagt, at ”nogle mennesker synes, at det er en dårlig ting at være i regering i lang tid. Men jo længere du bliver, jo mere lærer du. Jeg er nu ekspert i regeringsførelse.”⁵ I 2018 sendte han et utvetydigt signal om, at han ikke har tænkt sig at træde tilbage i sin levetid. Et gæt i Uganda er, at hans ældste søn, Muhoozi Kainerugaba, skal tage over, når Museveni dør. Muhoozi har i en årrække været leder af præsidentens personlige sikkerhedsstyrke og blev i juni 2021 udnævnt til landets øverste hærchef.

I dag smider Museveni oppositionelle i fængsel for det mindste, der kan udlægges som landsforræderi, og det har ramt politikere som Kizza Besigye og den unge populære musiker, Bobi Wine, der hører til blandt de 80 procent af den ugandiske befolkning, som ikke har kendt andre præsidenter end Museveni. Wine startede med musik, der handlede om ung kærlighed, men blev i 2009 anklaget for at optræde med *politiske sange*, sat i fængsel og efter eget udsagn tortureret. Siden har han været ud og ind af fængsler. I 2017 blev han valgt til parlamentet, og fra den platform er han fast besluttet på at få Museveni væltet. Han mener, at han appellerer til Ugandas unge befolkning, der for mere end tre fjerdedels vedkommende anslås at være under 30 år. Wine, der var tre år i 1986, da Museveni tog magten, spiller generationskortet, når han kalder sin People Power-bevægelse for *Facebookgenerationen*, som er oppe imod Musevenis *Faceliftgeneration*. Han stillede op til præsidentvalget i 2021 og regnede med, at ”det ugandiske folk vil rejse sig og gøre oprør.” Det skete ikke. Museveni (nu 76) vandt ifølge valgkommissionen med

---

5 New Vision, 20.2.2012: “I am an expert in governance – Museveni”: www.newvision.co.ug/new_vision/news/1299713/expert-governance-museveni og YouTube: “Museveni, here to stay”: www.youtube.com/watch?v=de1oCvfwfJlc

58 procent. Bobi Wine råbte 'snyd' og blev omringet af soldater i sit hjem og blev de facto sat i husarrest.⁶

Om stemmetallene fra januar 2021 er korrekte er umuligt at vide, eftersom ugandiske valg ifølge internationale valgobservatører aldrig er frie, fair og gennemskelige. Man kan altså kun gætte, og gør man det, er det let at synge med i koret, der kalder Museveni en gudbenådet valgsvindler, og underbygge det med, at Museveni med sin diktatoriske ledelsesform har en solid base af institutioner omkring sig som politiet, militæret, efterretningstjenesterne og den nationale valgkommission, der sørger for, at alt 'går rigtigt for sig' ved valg.

Heroverfor står et andet gæt, der lyder, at Museveni er populær i befolkningen, og at uganderne måske stemmer i forhold til en kultur, som respekterer alderdom. Moussa Mara, en ung politiker i Mali, på den anden side af kontinentet, sagde i et interview i 2017 til mig, at den kultur råder overalt i Afrika, og at mange stater derfor regeres af oldinge, mens befolkningerne er purunge. Moussa Mara stillede op til præsidentvalg i Mali, men var ikke optimistisk: "Let bliver det ikke. Ikke i et land, hvor respekt for de ældre betragtes som en grundlæggende værdi, en ufravigelig pligt, hvor alderdom er lig med visdom, og ungdom signalerer uerfarenhed." Moussa Mara måtte vente nogle år, til han var blevet "gammel nok", sagde han.

Om hans tese gælder overalt på kontinentet, skal være usagt, men respekt for de ældre er klart en del af ugandisk kultur. Det kan altså godt være, at Museveni stadig er populær, trods et vestligt syn på, hvordan en leder bør opføre sig.

---

6 Interview med Al Jazeera, 30.11.2019: "Bobi Wine: People of Uganda will Rise up if Museveni rigs vote": www.aljazeera.com/programmes/talktojazeera/2019/11/bobi-wine-people-uganda-rise-museveni-rigs-vote-191127210803942.html

Om kulturmødet

Et visuelt kulturchok

I Danmark havde vi spurgt hinanden: ”Kampala? Er det ved Victoriavandfaldene eller ved Victoriasøen?” Vi anede det ikke. Claudine hev et atlas ned fra reolen, og vi bladede frem og tilbage og opdagede, at Kampala ligger ved Victoriasøen, og at søen er halvanden gang større end Danmark. Zambeziflodens Victoriavandfald ligger 2000 km længere mod syd på grænsen mellem Zimbabwe og Zambia.

Vi havde fået tre uger til at lukke og slukke vores lejlighed på Amager, rigeligt til unge mennesker som os, mente udenrigsministeriet. I de tre uger svingede vi mellem en brændende lyst til at tage af sted og et intenst ønske om at flygte ned i cykelkælderen og glemme det hele, slippe for at rejse til det fremmede Afrika. *Vil-vil ikke, skal-skal ikke*. Pendulsving mellem billeder af det vante og forestillingen om det ukendte.

Og så pludselig en dag svingede vi i en DC-9-er ned over den dybblå Victoriasø forbi svulmende grøn natur for et par minutter senere at høre landingshjulene knalde ned i en klat cement, der oppefra virkede alt, alt for lille til en stor flyvemaskine. Entebbe International Airport var på størrelse med en mellemstor gammel dansk fabrikshal og så ud til at kunne brase sammen, hvad øjeblik det skulle være. Loftplader hang ned, der var huller i vægge og gulve, snavs og affald lå i bunker. Gennem vinduer uden glas flintrede diskant kvidrende væverfugle og slog hurtige streger i luften med deres skarpe gule farver.

Goddag til kolleger og ambassadebil, der skulle fragte os fra Entebbe til Kampala, et 44 kilometer langt overfløddighedshorn af natur, et dybgrønt orgie af meterhøje planter, som så ud til at true med at vælte småhuse langs vejen og trække asfalten op af jorden. Over os var der fugle med kæmpevinger: Marabou-storke, næsehorns-fugle, ibis-storke, ørne, traner og krontranen, som vi genkendte på det ugandiske flag, som hang og flaprede her og der langs vejen.

I vejkanten vandrede sorte mennesker i lange rækker, kvinder i farverige kjoler med krukker, bøtter, kurve på hovedet og børn i et stykke klæde på ryggen, og i de lerklinede hytter med tag af elefantgræs eller blik så vi små butikker med flettede kurve, håndvævede tæpper og lerkrukker.

Vi passerede over den sidste bakke før Kampala og kiggede ned i et sært monstrum af en by, og jeg udbrød: ”Hvad i alverden er det der?” Synet af Kampalas centrum fremkaldte et slags *visuelt kulturchok*, fordi byen med et hug knuste min medbragte ide om typiske bycentre, som for mig består af et midtpunkt, et centrum, hvorfra gader stikker ud til siderne og forbindes af koncentriske cirkler. Ikke sådan med Kampala. Byen så ud, som om den er sjasket tilfældigt rundt på bakkerne i landskabet.

I juni 1992 var byen nedslidt, ødelagt efter mange års krig og uro. Amin, Obote, Okello havde efterladt gader og veje fyldt med kraterlignende huller, fortove lå brudt op, hulter til bulter, elledninger hang faretruende ned fra højhuse, som var perforeret af geværkugler.

Det var anderledes, mærkeligt, lignede ikke noget, vi før havde set, men vi glædede os til at komme i gang, lære nyt. Møde ugandiske kolleger, møde mennesker.

Det nye sort

Og pludselig så det sort ud, i bogstavelig forstand. Til alle sider var jeg omgivet af sorte mennesker og så ikke de mange farvenuancer. Først efter nogen tid begyndte jeg at kunne skelne og opdagede, at nogle ugandere er så sorte, at de changerer over i det blå, mens andre er lyse, ja næsten hvide. I starten genkendte jeg ikke mine ugandiske ambassadepolleger, når jeg mødte dem på gaden. En af dem, Miriam, fortalte senere, at hun havde samme problem. Hun kunne ikke se forskel på os hvide og troede en tid, at jeg var ambassadøren. Det grinede vi en del af.

Farveforvirringen gav skæve oplevelser som for eksempel en dag, hvor jeg sad med en masse andre mennesker ved et langt bord i et

ministerium. Jeg var den eneste hvide. Mødets formål ville i Danmark begrænse antallet af mødedeltagere til tre, men hen ad vejen havde jeg fundet ud af, at sådan er det næsten aldrig i Afrika. Møder kræver mange deltagere.

En ugandisk embedsmand var tyve minutter henne i en tale, hvor han uden manuskript eller noter gav retorikken fuld gas med blomstrende detaljer og svinkeærinder udenfor emnet. I en dansk optik krævede indholdet af talen ikke mere end fem minutter. Men også det havde jeg lært: Ordknaphed på møder er en sjældenhed i Afrika. Taler kræver mange ord.

Jeg kom i tanke om, at jeg skulle spørge min nabo om noget og drejede mig diskret og hviskede til ham. Han hviskede tilbage: ”Jeg ved det ikke, men spørg ham den sorte derhenne.” Jeg fulgte pegefingerens retning men så kun sorte ansigter ved bordet. Ingen så mere sort ud end andre. Naboen opdagede min forvirring og fnisede mig i øret: ”Det er ham med den røde skjorte.”

På hjemmefronten på Tank Hill gav farve også uventede input til kulturforståelsen. Hovedaktøren i et af dem var vores kat, Max, som vi havde taget med fra København. I familiens øjne var Max sort med hvide pletter. Sådan så hvide besøgende ham også. Men da vi hørte en ugander sige, at katten var hvid med sorte pletter, spurgte vi ugandiske besøgende, og de svarede alle det samme: Katten er hvid med sorte pletter. Den grundede vi over og fandt ikke anden forklaring, end at Max automatisk måtte være hvid, når den boede hos en hvid familie.

Da jeg begyndte at kunne se forskelle hos ugandere, ikke kun i farve men også i kropsbygning, højde, kindben, hårpragt, fik jeg fra tid til anden en sælsom oplevelse med personer, som jeg mødte, og som jeg syntes, jeg havde set før, indtil det gik op for mig, at den person, jeg tænkte på, var hvid og boede et andet sted i verden. Det bekræftede min opfattelse af, at vi alle er meget tæt på at være 100 procent den samme race.

Claudine og jeg opdagede hurtigt, at ugandere griner meget, og lagde mærke til, at det meste var falden-på-halen-humor og skæve vinkler, som vi ikke fangede. Nogle gange kiggede vi måbende på hinanden,

når en gruppe ugandere skraldgrinede, mens vi ikke forstod et kvidder af hvorfor.

Hvordan kunne vi regne vi den ud? Hvordan grinede vi bedst med ugandere, når vi var kommet slæbende med vores tvetydige danske humor og stod over for en ugandisk, der så ud til at være uden skjulte hentydninger eller antydninger?

I Uganda var det første gang, vi traf en beslutning om brug af humor i Afrika. Vi besluttede at lægge vores danske humor på hylden, fordi vi opdagede, at den ikke bliver forstået. At sige det modsatte af, hvad man mener, gav ikke mening for en ugander, og det gjorde humor som socialt magtmiddel heller ikke. At gøre grin med et menneske for at få andre tilstedeværendes opbakning til et eller andet var en kommunikationsform, som en ugander ville tage for pålydende. Han ville tænke: Er der optræk til skænderi, uro, ufred? Eller også ville uganderen opfatte bemærkningen som uskyldig ironi, der ikke havde underliggende motiver. Magtstræbende dansk humor var altså nyttesløs og faldt til jorden i en ugandisk social kontekst. Hvor dansk og ugandisk humor lignede hinanden, var ved den hyppige brug af selvironi, og her førte ugandere med flere længder foran danskere. En ugander er verdensmester i at grine af sine egne ulykker.

Som under landets AIDS-epidemi, der kulminerede i starten af 1990'erne, og hvor det vrimlede med AIDS-relateret ironi. Jeg husker to embedsmænd i et ministerium, som mødtes på gangen, hvor den ene afleverede denne galgenhumoristiske hilsen: "It's been some weeks now. I'm SO happy to see you again," hvorefter de begge grinede larmende.

Det må vi tage fra tilfælde til tilfælde

Som udsendte til en bistandsambassade oplevede vi den særlige forhindring for et ligeværdigt samarbejde mellem udstationerede og lokale kolleger, der består i, at det er os expats, der kommer med bistandspengene og reglerne for, hvordan de skal bruges og samtidig tjener lysår mere end de lokale kolleger, der bare skal rette ind.

Jeg går senere i detaljer med, hvordan regler fortolkes forskelligt af udsendte og lokale, og hvordan lønuligheden giver gnidninger. Her vil jeg holde mig til kulturmødevinklen og give et eksempel på, hvordan bistandsorganisationers regler nogle gange ikke er gearret til formålet, fordi lokale forhold enten ikke er forstået eller ikke bliver taget i betragtning eller begge dele.

Dette element blev lynende aktuelt for Claudine en dag i Uganda, hvor hun var ansat som finanschef og administrator i et Danida-projekt⁷, der havde oprettet centre over hele landet. Alle centre skulle selvstændigt styre deres finanser efter Danidas benhårde regler for bogføring og regnskabsaflæggelse. Derfor arrangerede hun fra tid til anden workshops for projektets regnskabsmedarbejdere.

På sådan en workshop var holdet en dag nået til *per diem*, altså de særlige tillæg som arbejdsgivere betaler til ansatte på rejse i embeds medfør. I en ugandisk kontekst er det svært at kontrollere, om *per diem* bliver opgjort korrekt, når færdsel mest foregår til bens eller på motorcykel. Tager medarbejderen med rutebil eller bus, er der hverken køreplaner eller billetter, der kan bekræfte rejsen. Altså noget anderledes end i Danmark, hvor så godt som al bevægelse kan dokumenteres før, under og efter rejsen.

Claudine forklarede kollegerne, hvordan de laver rejseregnskaber med nøjagtig angivelse af afrejse og hjemkomst og en detaljeret beskrivelse af arbejdet, der var blevet udført. Hun understregede, at der kun gives *per diem* for den tid, man arbejder for projektet. Alt andet er privat og udløser ikke *per diem*-penge. Regnskaberne skal være logiske og realistiske. Det kræver Danida. Ingen fifleri med danske skatte kroner.

En kollega rejste sig for at stille et spørgsmål. Han var fra Karamoja i det nordøstlige Uganda og var mod forventning nået frem til workshoppen, der fandt sted i Mukono, 25 kilometer fra Kampala. Transportmulighederne fra Karamoja var elendige, og der var uro deroppe. Regionen blev hærget af rebeller, der terroriserede befolkningen.

---

7 Projektet Danida-EARS (Educational Assessment and Resource Services) arbejdede med integration af handicappede og uddannelse af lærere til samme.

Han havde forstået per diem-reglerne men ville godt have afklaret én ting: ”Hvad nu, hvis jeg er på tjenesterejse og kører med bus ud i bushen, hvor vi bliver overfaldet af rebeller? Det lykkes mig at flygte fra bussen, men rebellerne følger efter mig med deres AK-47-ere. Jeg løber og løber og gemmer mig i tre dage. Giver det per diem? Er det tjenstligt eller privat?”

Claudine var godt inde i Danidas regler men oplevede nu, at *klappen gik ned*. Det hvide orakel manglede svar på et oplagt og relevant spørgsmål. Der blev lidt uro i salen. Hun fik fremstammet, at hun måtte tjekke med sin chef, Kirsten Kristensen, som sad og lyttede med.

De aftalte at holde kaffepause, og så kiggede Claudine og Kirsten Danida-reglerne igennem men fandt ikke svar. De blev enige om at sige til spørgeren: ”Det må vi tage fra tilfælde til tilfælde.”

The Loyal Danish Embassy

I Uganda støder vi ind i fænomener, som forsøder vores tilværelse med deres charme, uskyldighed og behagelige underdrejede komik. Sådan ser vi dem. Ugandere opfatter dem givetvis som ganske almindelige, men synes, at det er morsomt, når vi gør opmærksom på, at særlige fænomener virker fremmedartede på os. For eksempel at der i flere ugandiske sprog ikke er udtalemæssig forskel på bogstaverne *r* og *l*, som også kan falde helt ud af ord, som i *bird*, der bliver til *baat*.

R udtales som *l* og omvendt, og tilsyneladende vilkårligt. Det tog os nogen tid, inden vi fandt ud af, at ambassadens receptionist både hed *Ruth* og *Luth*, og at det i virkeligheden var det samme, og at hun ikke forsøgte at være morsom, når hun svarede ambassadens telefon med: ”This is the Loyal Danish Embassy.”

L- og *r*-forviklingerne findes i flere lande i Afrika og appellerer til spøgefugle. Der findes en del vittigheder om fænomenet, og en af dem går på den afrikanske præsident i X-land, der holdertale forud for præsidentvalget og siger til befolkningen: ”I wish you all peaceful erections.”

I Uganda er der udtryk, som umiddelbart virker stødende, indtil man vænner sig til, at *sådan gør man bare*. Det gælder for eksempel *that one*, der udtales for at henvise til en person, som er til stede i rummet. Man peger på personen og siger så: 'That one!'

På privatfronten gjorde kolleger os stolte, da de gav os ugandiske navne, da vi i 1994 fik tvillinger. Claudine hed *Nalongo* og jeg selv *Ssalongo*, henholdsvis mor og far til tvillinger, drenge vel at mærke.

Vores tvillinger var enæggede og født ekstremt for tidligt (i 26. uge). Marc blev som førstefødt af de to drenge kaldt *Wasswa*, og det følte fint. Derimod skulle vi vænne os til, at Nicolaj, der døde efter 14 dage i kuvøse på Rigshospitalet, i Uganda konsekvent blev omtalt som tilstedeværende med navnet *Kato*. For ugandere var han stadig til stede, og det var han så også for os.

Ssalongo, Nalongo, Wasswa (Marc) og lillebror Mathias, der blev født 20 måneder efter Marc. Mathias hedder på luganda Kizza som førstefødt søn efter drengetvillinger

To særlige kommunikationsfænomener mødte vi også første gang i Uganda, men har siden oplevet dem andre steder på kontinentet. Det ene er, at en afrikaner stillet over for et spørgsmål fra en hvid eller en overordnet, der kræver enten et *ja* eller et *nej*, svarer *ja*, selvom svaret burde være *nej*. Nogen forklarer fænomenet som afledt af mindreværds-komplekser. Andre mener, at det er høflighed og venlighed og afrikane-rens ønske om ikke at skuffe spørgeren.

Det andet fænomen gælder den situation, hvor vi expats brokker os over et eller andet: Korrupte politifolk eller ineffektivitet, og afrika-neren affærdiger os med: "That's Africa!" eller i fransktalende lande: "C'est l'Afrique!"

Udtrykket kan oversættes til: "Sådan er livet her. Det er drønhårdt, men du bliver nødt til at vænne dig til det, hvis du vil være her." En anden oversættelse kan være: "Du er udlænding. Du er besøgende. Du kommer ude fra. Du forstår ikke Afrika. Du kender ikke vores sand- heder. Jeg er afrikaner. Jeg har været her hele tiden. Jeg forstår Afrika."

En tredje oversættelse fungerer som den ultimative undskyldning, når afrikaneren må indrømme, at ting i hans land ikke fungerer som andre steder i verden. Så trækker han 'That's Africa' frem, så miseren kan lægges på en undefinerbar hylde, hvor ingen har ansvaret for noget som helst.

Listen over elementer, der kan misforstås i en fremmed kultur, er uendelig. Dette er kun et lille udsnit, men jeg kommer senere ind på fle- re. Her skal det blot nævnes, at der i forskellige sammenhænge udfoldes bestræbelser på at ruste udstationerede til at færdes i det fremmede. Vi selv kom på Danidas kursus i det nu hedengangne kursuscenter Horn- bækhus, selvom det først skete otte år efter, at vi var landet i Kampala, nemlig i 2000, da vi var på vej til Kenya.

